

Türkiye’de Örtülü Sermaye Ve Örtülü Kazanç Dağıtımı: İMKB 50 Endeksinde Bir Uygulama*

Ümit GÜCENME GENÇOĞLU**
Yasemin ERTAN***

ÖZET

Günümüze kadar, örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları konusunda finansal tabloların kullanıcılarına doğru bilgi vermesini sağlamak, hükümetlerin vergi gelirlerini korumak ve sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyini arttırmak gibi amaçlarla gerek ulusal gerekse uluslararası alanda bir çok yasal düzenleme yapılmıştır. Ancak, yasal düzenlemeler ile engellenmeye çalışılmasına rağmen, günümüz ticaret hayatında örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarına yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımı uygulamalarının ne derece yaygın olduğunun finansal tablolar üzerinden tespitini amaçladığımız çalışmamızda, öncelikle konu ile ilgili kavramlar ve yasal mevzuat ele alınmıştır. Yaptığımız araştırmada 2011 yılı itibariyle İMKB 50 endeksinde yer alan 36 işletmenin, 2007- 2010 yılları arasındaki döneme ait finansal tabloları incelenerek, 6102 sayılı TTK’nın örtülü sermaye ve örtülü kazanç ile ilgili hükümlerinin, bu işletmelerin finansal tabloları açısından taşıdığı önem irdelenmiştir. Çalışmamızın sonucunda, İMKB 50 endeksinde yer alan işletmelerin, kısa ve uzun vadeli ticari alacaklarının ve ticari borçlarının içinde, ilişkili taraflardan alacaklar ve ilişkili taraflara borçların bulunduğu, ancak bunlara ilişkin emsallerine uygunluk ilkesi ile ilgili bir açıklama yapılmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, finansal tablolarda kısa ve uzun vadeli diğer alacaklar içinde ilişkili taraflardan alacakların raporlanmış olması, işletmelerin 6102 sayılı TTK’ya uyum sağlama konusunda bir takım güçlükler yaşayabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Örtülü Sermaye, Örtülü Kazanç, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.

JEL Sınıflandırması: M41, K20

Thin Capitalization And Disguised Income Distribution In Turkey: An Application In Ise 50 Index

ABSTRACT

Until today, both national and international area many legal regulations on thin capitalization and disguised income distribution have been made with the aims such as ensure the financial statements give correct information to users, protect tax income of government and increase the capital markets’ development level. However, even they discourage with legal regulations, thin capitalization and disguised income distribution applications are common in today’s business life. In this study, we have intended to determine the prevalence of thin capitalization and disguised income distribution applications, and we deal with related terms and legal legislation. In our research, financial statements of 36 companies in ISE 50 index was investigated and the importance of the provisions of the Numbered 6102 Turkish Commercial Law on thin capitalization and disguised income distribution for these companies financial statements were discussed. As a result of our research, we determined that financial statements of companies in ISE 50 have related parties’ receivables and liabilities in short term and long term trade receivables, but there were not any note regarding arm’s length principles. Moreover, reporting related parties’ receivables in short term and long term other receivables point that some difficulties maybe experienced regarding harmonize with the Number 6102 Turkish Commercial Law.

Keywords: Thin Capitalization, Disguised Income, Numbered 6102 Turkish Commercial Law

Jel Classification: M41, K20

* Bu çalışma I. Uluslararası Muhasebe ve Finans Sempozyumu’nda sunulmuştur.

** Prof. Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, umitgucenme@uludag.edu.tr

*** Arş. Gör. Dr. Yasemin Ertan, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, yasertan@uludag.edu.tr

1. GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de finansal tabloların kullanıcılarına daha doğru bilgi vermesini sağlamak ve hükümetlerin vergi gelirlerini korumak amacıyla örtülü kazanç uygulamalarının kontrol altında tutulmasına yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile, günümüz ticaret hayatında yaygın bir şekilde rastlanılan, ortakların şirketlere verdikleri borçlar ile sermaye dışındaki bir yolla işletmeye fon sağlamaları ve/veya ortaklardan alacaklar hesabını kullanarak, yaptıkları iş ve işlemlerde şirket kasasını kullanmaları, kişisel harcamalarını bu yolla yapmaları gibi uygulamaların engellenmesi amaçlanmıştır. Örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarının önlenmesi, sermaye piyasalarında işlem yapan yatırımcıların korunması açısından önem taşımaktadır. Çünkü örtü sermaye uygulamaları ile şirketlerin finansman yapısı bozulmakta, örtülü kazanç uygulamaları ile de örtülü kazanç dağıtımı yapılan pay sahiplerine diğer pay sahiplerine tanınmayan bazı imtiyazlar tanınmış olmaktadır. Yatırımcıların korunma düzeyinin yüksek olması, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyini olumlu olarak etkileyen bir faktördür. Dolayısıyla örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarının engellenmesi, sermaye piyasalarının gelişmişlik gerek yatırımcı sayısı gerekse işlem hacmi bakımından arttıracaktır.

Çalışmamızda öncelikle temel muhasebe kavramları ve TMS/IFRS içindeki temel kavram ve ilkelerle örtülü sermaye ve örtülü kazanç kavramları arasındaki ilişki açıklanmış, örtülü sermaye ve örtülü kazanç kavramları irdelenerek, bu kavramlarla ilgili olarak yapılmış olan düzenlemeler özetlenmiştir. Konu ile ilgili yasal düzenlemeler Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) 'nda ve dolaylı olarak Gelir Vergisi Kanunu (GVK)'nda bulunmaktadır. 2011 yılına kadar Türk Ticaret Kanunu'nda örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımının engellenmesine yönelik bir düzenleme yer almamıştır. Bu önemli eksiklik, genel hükümleri Temmuz 2012'de yürürlüğe girecek olan yeni 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'ndaki ilgili düzenlemeler ile ortadan kaldırılmıştır. Yeni TTK ile bütün işletmeler için Türkiye Muhasebe Standartları/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS)'nin uygulanma zorunluluğu getirilmektedir. Standartlara göre ilişkili taraflara borçlar ve ilişkili taraflardan alacaklar ayrı raporlanmalı ve hazırlanan finansal tablolar işletmelerin gerçek durumunu göstermelidir. Örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımını engelleyen mevcut hükümler ve TTK' daki yeni düzenlemeler ile TMS/IFRS' deki düzenlemeler aynı paralelde olup, birbirini tamamlayıcı nitelik taşımakta ve şirket bilançolarında gerçek finansal yapının raporlanması amacıyla hizmet etmektedir.

Çalışmamızın amacı, İMKB 50 endeksinde yer alan işletmelerin örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımını ile uygulamalarının yasal düzenlemeler çerçevesinde incelenmesidir. Çalışmamız sırasında taranan literatürde işletmelerin örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarının tespit edilmesine yönelik benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan çalışmamızın bulgularının ülkemizdeki örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarının boyutu ile ilgili olarak yapılacak ilerleyen çalışmalara ışık tutması umut edilmektedir.

2. TÜRKİYE'DE MUHASEBE İLKE VE STANDARTLARI

Muhasebe bilgilerinin kaydı ve raporlanması aşamalarında uyulması gereken genel kabul görmüş muhasebe kavram ve ilkeleri ile muhasebe standartları finansal tablolarda gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir bilgilerin raporlanmasını sağlamaktadır. Muhasebe bilgisinin kaliteli olarak nitelendirilebilmesi için, muhasebe kayıtlarının doğru ve güvenilir olmasının yanında, işletme ile ilgili taraflara gereksinim duydukları bilgileri şeffaf, hesap verebilirlik yaklaşımı ile zamanında sunmaları gerekmektedir. Ülkemizde muhasebe ilkelerinin ayrıntılı olarak ilk kez yer aldığı yasal düzenleme, ticari karın hesaplanması ile ilgili açıklamaların bulunduğu 29.01.1989 tarihli Seri XI No. 1 Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği'dir. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın 26.12.1992 tarihli Tebliği ile getirilen Tekdüzen Muhasebe Sistemi içinde, "Genel Kabul Görmüş Muhasebe Kavram ve İlkeleri" yer almıştır.

Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu ulusal standartları oluşturma sürecinde ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu önemli görevler üstlenmişlerdir. 01.01.2005-09.04.2008 tarihleri arasında Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi halka açık işletmeler, Sermaye Piyasası Kurulu'nun, Seri:XI, No: 25 Tebliğini uygulamıştır. Daha sonra ise, bu işletmelerin Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun 2002 yılından itibaren Resmi Gazete'de yayımlanmış olduğu TMS/ TFRS' lerin uygulaması yönünde düzenleme yapılmıştır. Son olarak TMS/TFRS'lerin yayımlanması ve ilgili düzenlemelerin yapılması görevi, 02.11.2011 tarihindeki Kanun Hükmünde Kararname ile "Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu"na devredilmiştir. (Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname) TMS/TFRS' ler kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan, hisseleri veya borçlanma araçları kamuya açık bir piyasada işlem gören işletmeler tarafından uygulanmak zorundadır. Öte yandan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından Temmuz 2009'da yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) için Muhasebe Standartlarının orijinal metninin Türkçe çevirileri 01.11.2010 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.(KOBİ'ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı (KOBİ TFRS) Hakkında Tebliğ) 14.02.2011'de yayımlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile TMS/ TFRS'ler tüm işletmeler tarafından kullanımı zorunlu olan muhasebe ilke ve esasları haline gelmektedir. TTK'ya göre borsada işlem yapmayan ve bu nedenle kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan, ancak bilanço usulüne göre defter tutan KOBİ'ler de 2013 yılı başından itibaren KOBİ TFRS'leri uygulayacaklardır.

TMS/TFRS'ler ile ilgili "Kavramsal Çerçeve" (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ) ve KOBİ TFRS ikinci bölümünde kavramlar ve genel ilkeler yer almaktadır. Buna göre, finansal tabloların hazırlanma amacı; kullanıcılarının ekonomik kararlarında faydalı olacak şekilde, bir işletmenin mali durumu, performansı ve mali durumundaki değişiklikler hakkında bilgi vermektir. "Mali Tabloların Nitelikleri" başlığı altındaki "ihtiyaca uygunluk ve önemlilik kavramı" gereği, bir bilginin açıklanmaması, yanlış veya eksik açıklanması, mali tablolara göre karar veren kullanıcıların kararlarını

etkileyebilecek nitelikte ise, bu bilgi önemlidir. Faydalı olması için bilginin güvenilir olması gerekir. Güvenilir bilgi, hatalardan ve önyargılardan arındırılmış, işlem ve olayları gerçeğe uygun bir şekilde sunan bilgidir. Ayrıca mali tabloların güvenilir olması için, bu tablolarda bulunan bilgilerin tarafsız olması gerekir. Önceden belirlenmiş bir sonucu elde etmek amacıyla, kararları ve yargıları etkileyecek şekilde bilgi sunan mali tablolar tarafsız olarak kabul edilemez.

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan kişilik kavramı işletmenin, sahip ve sahiplerinden, yöneticilerinden, personelinden ve diğer ilgililerinden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve o işletmenin muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak ülkemizde, vergi muhasebesi anlayışı içinde gerçekleştirilen muhasebe uygulamaları zamanla kişilik kavramından uzaklaşmıştır. Pay sahipleri kişisel harcamaları için işletme varlıklarını kullanır veya pay sahiplerinin kişisel servetleri işletme tarafından sermaye olarak kullanılır bir hale gelmiş bu durumun engellenmesi için yasal düzenlemeler yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Muhasebenin temel kavramlarından bir diğeri olan özün önceliği kavramına göre işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu açıdan ele alındığında, ortakların borç olarak işletmelere kullandırdıkları fonlar, bazı durumlarda yabancı kaynak değil, sermaye niteliğini taşımakta ve örtülü sermaye olarak adlandırılmaktadır. İşletmelerin ortaklarına kullandırdıkları fonlar ise özellikle işletme tarafından kullanılan emsal fonlardan farklı faiz vb. koşullar taşıyor ise, ortaklara haksız kazanç sağlanmakta ve bu durum örtülü kazanç kavramı ile ifade edilmektedir.

3. ÖRTÜLÜ SERMAYE VE ÖRTÜLÜ KAZANÇ KAVRAMI

İşletmeler ihtiyaç duydukları fonları borçlanarak veya sermaye artırarak elde edebilir. Ancak bazen işletmenin ortakları bazı nedenlerle işletmelere kullandıracakları fonları sermaye olarak vermek yerine borç olarak kullandırma eğiliminde olabilmekte ve bu fonlar işletme bilançosunun pasifinde “ortaklara borçlar” hesabında izlenmektedir. Şirketlerin finansman ihtiyaçlarının, ortaklar tarafından karşılanması ancak bu fonların işletmeye sermaye olarak değil borç olarak verilmesi literatürde örtülü sermaye olarak adlandırılmaktadır.

Ortakların işletmelere koydukları sermaye üzerinden düzenli bir gelir elde etme garantisi olmaması ancak bu fonları şirketlere borç olarak kullandırması halinde düzenli faiz geliri elde edebilmeleri, yada, işletmenin iflas etmesi durumunda alacaklıların, alacaklarını alma konusunda ortaklara göre önceliğe sahip olması gibi nedenler, örtülü sermaye uygulamalarının altında yatan nedenler olarak sıralanabilir (Işık, 2005: 39-40).

Örtülü kazanç dağıtımında işletme tarafından ilişkili kişilere emsallere göre daha düşük faizle veya faizsiz olarak borç verilmesi veya ilişkili kişilerden emsallere göre daha yüksek faizle borç alınması gibi uygulamalarla, kurum kazancı yasal prosedürler yerine getirilmeksizin dağıtılmaktadır. Holding veya çokuluslu şirketler topluluklarında transfer

fiyatlandırması ile de örtülü kazanç dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Transfer fiyatı, ilişkili kişiler arasında yapılan mal ve hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyatı ifade eder. Transfer fiyatlandırması ile ilgili düzenlemelerin amacı bu fiyatın iktisadi ve ticari koşullar dikkate alınarak nasıl belirlenmesi gerektiği yönünde temel prensipleri ortaya koyarak, ilişkili kişilerle mal ve hizmet alım ya da satımında bulunan gerçek kişi ve kurumların gelirlerinin tam ve doğru olarak beyan edilmesini sağlamak ve transfer fiyatlandırması yoluyla vergi matrahının aşındırılmasına engel olmaktır. Örtülü kazanç konusuyla ilgili olarak yapılan düzenlemelerin amacı; kurumun mal varlığı ile kurum ortakları ve sahiplerinin mal varlığının, kişilik ilkesi uyarınca, birbirinden ayrılması ve kurum kazancının kurumlar vergisine tabi tutulmadan dağıtılmasını önlemektir.

4. TÜRKİYE'DE ÖRTÜLÜ SERMAYE VE ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Kamu harcamalarında kullanmak için halktan vergi toplayan hükümetler, vergi kaçakçılığını ve hileyi önleyebilmek için, güvenilir vergi düzenlemelerine ihtiyaç duymaktadırlar. Ticari ilişkilerin artması ve karmaşıklaşması, devletin elde ettiği finansman kaynaklarının da karmaşıklaşması sonucunu doğurmuştur. Hükümet, vergi kaçakçılığını ve hileyi önleyebilmek için, güvenilir vergi düzenlemelerine ihtiyaç duymaktadır. Örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımına ilişkin düzenlemeler bu noktada ortaya çıkmıştır.

4.1. Örtülü Sermaye İle İlgili Düzenlemeler

Örtülü sermaye ile ilgili olarak, farklı kanun ve düzenlemelerde farklı tanımlamalar yapılmış olsa da, örtülü sermaye ile ilgili düzenlemelerin ortak noktası işletmenin ortak ve sahipleri tarafından işletmeye sermaye payı olarak konması gereken meblağın ortaklardan alınmış borç gibi nitelendirilerek bunlara faiz tahakkuk ettirilmesini ve bu faizlerin gider olarak gösterilip kurumlar vergisi matrahının aşındırılmasını önlemektir (Pazarçeviren, 2005: 91-103).

Ülkemizde örtülü sermayenin engellenmesine yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Örtülü sermaye kavramı Türk vergi sistemine 1949 tarihli 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile girmiştir. Bu Kanun'a göre, kurumların aralarında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla, kurumun öz sermayesi arasındaki nispet, emsali kurumlarınkine nazaran bariz bir fazlalık gösterirse mezkur istikrazlar örtülü sermaye sayılmaktadır.¹ Aynı Kanun'da örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin, kurum kazancının belirlenmesinde indirim olarak kabul edilmeyeceği belirtilmiştir (5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 1949: md. 15- 16). Uygulandığı sürece vergi elemanları tarafından eleştirilen ve bir çok ihtilafa yol açan bu

¹ 5422 sayılı KVK'nın 16. maddesi 30.12.1960 tarih ve 193 sayılı kanunun 3. maddesi ile değiştirilmiş ve bu haliyle 2006 yılına kadar uygulanmıştır.

düzenlemeler, 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile değiştirilmiş, örtülü sermaye ile ilgili düzenlemeler, uluslararası düzenlemeler ve genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri de dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir. 5520 Sayılı Kanun'da kurumların ortaklarından veya ortakları ile ilişkili kişilerden doğan veya dolaylı olarak temin edilerek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun sermayesinin 3 katını aşan kısmının, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılacağı ve bu kısma isabet eden faiz, kur farkı gibi giderlerin vergi matrahından indirilmesinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca, ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka vb. kredi kurumlarından yapılan borçlanmaların, örtülü sermayenin tespitinde, %50 oranında dikkate alınacağı ifade edilmiştir. Aynı Kanun'da ortakla ilişkili kişi kavramı da açıklanmıştır. Buna göre, ortağın doğrudan veya dolaylı olarak en az %10 oranında ortağı olduğu veya bu oranda oy veya kar payı hakkına sahip olduğu kurumlar ilişkili kişi olarak tanımlanmıştır.

Karabınar ve Bayırlı 2006 yılında yaptıkları çalışmada, örtülü sermaye ile ilgili olarak 5520 sayılı kanunla yapılan düzenlemeler sonucunda, örtülü sermayenin fiilen uygulamadan kalktığını ifade etmiştir. Gerekçe olarak da örtülü sermayenin hesaplanmasındaki zorlukların yanında sınırın çok yüksek olmasını göstermişlerdir. Kanunla belirlenen sınır o kadar yüksektir ki, sınırın aşılması, işletmenin mali yapısının iflası gerektirecek kadar kötü olması anlamını taşır. Bu nedenle, ticari borçlar ve kanun kapsamına girmeyen diğer borçlar da düşünüldüğünde sınırın aşılması imkansız hale gelmektedir (Karabınar – Bayırlı, 2006: 46). Maliye Bakanlığı, 03.04.2007 tarihinde, 5520 sayılı KVK'nın uygulanmasına açıklık getirmek amacıyla 1 Seri nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'ni yayımlamıştır (1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007). Bu tebliğe göre ortaklara borcun örtülü sermaye sayılabilmesi için işletme veya yatırım harcamalarında kullanılması gerekmekte, borcun diğer şartlarla başka bir kuruma aktarılması halinde borçlanma örtülü sermaye sayılmamaktadır. İşletmenin ortak veya ortakla ilişkili kişiden alacağı olması durumunda, örtülü sermayenin tespitinde alacağın borca mahsup edilmesi söz konusu değildir (1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007: md. 12.1.4.). Yabancı para üzerinden yapılan borçlanmalara ilişkin olarak örtülü sermaye hesaplanırken borcun alındığı tarihteki döviz kuru esas alınmalıdır. Yabancı para üzerinden alınan borcun vadesinin izleyen yıla sarkması halinde, izleyen yıl için söz konusu hesaplama, borcun ödenmeyen tutarının bilanço günü itibarıyla VUK hükümlerine göre değerlendirilmiş tutarı esas alınarak yapılacaktır. İşletmenin özsermayesinin sıfır olması veya negatif bir değer olması durumunda ise, kurumun ortak veya ortakla ilişkili kişilerden yaptığı borçlanmanın tamamı örtülü sermaye olarak değerlendirilecektir (1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007: md. 12.1.5.). Piyasa koşulları ve ticari teamüllere aykırı bir şekilde yapılan vadeli mal ve hizmet alımları nedeniyle ortaya çıkan borçlar örtülü sermayenin tespitinde dikkate alınacak, örtülü sermaye tutarına isabet eden vade farkları tespit edilerek, örtülü sermaye üzerinden ödenen faiz olarak kabul edilecektir (1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007: md. 12.1.6.).

Örtülü sermayeye ilişkin düzenlemeler içeren diğer bir kanun 193 sayılı Gelirler Vergisi Kanunu'dur. 31.12.1960 tarihinde yürürlüğe giren 193 sayılı Gelirler Vergisi Kanunu'nun 41. maddesine göre, teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler gider olarak kabul edilmemektedir. Ayrıca, teşebbüs sahibi, eşi ve çocuklarının işletmede cari hesap veya sair şekillerde mevcut alacakları için yürütülen faizler gider olarak indirilemez (193 Sayılı Gelirler Vergisi Kanunu, 1961: md.41).

14.02.2011 tarihli ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu içinde de örtülü sermaye ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. TTK'da limited şirketler için düzenlemelerin yer aldığı altıncı kısımda madde 615 "Özkaynakların Yerini Tutan Ödünçler" başlığını taşımaktadır Buna göre, "Ortaklar veya onlara yakın kişiler tarafından şirkete verilen ve özkaynakların yerini tutan nitelikteki ödünçler ;

a) Esas sermayenin ve kanuni yedek akçelerin, aktifler tarafından karşılanamaz hale geldiği dönemde şirkete verilen ödünçler,

b) Sermaye artırmak yerine verilen ödünçler" olarak tanımlanmıştır.

Bu tür örtülü sermaye uygulamalarının önlenmesi için aynı maddede yaptırımlar bulunmaktadır. Buna göre bu tür ödünçlerle ilgili, iflastan önceki bir yıl içinde, şirketin ortaklara yaptığı ödemeleri, ortaklar şirkete geri vermek zorundadırlar. Böylece, limited şirket ortakları ve yakınlarının şirketin iflas durumuna geldiği dönemlerde şirkete borç verdikleri parayı çekerek şirketin diğer alacaklılarını mağdur etmeleri engellenmek istenmektedir. Ortaklar böyle bir hileli uygulama yapmışlarsa, ortakların çektikleri parayı iflastan önceki bir yıl içinde şirkete geri vermeleri gerekmektedir. Ayrıca, Kanun hükmüne göre, örtülü sermaye niteliğindeki ortakların şirkete verdikleri bu tür ödünçler, icra ve iflas takiplerinde şirketin tüm borçlarının en sonunda yer almaktadır. Böylece ortakların, alacaklılarla birlikte, şirkete borç verdiği parayı geri alma konusunda pay sahiplerine göre önceliği ortadan kalkmış, parayı geri alma garantisi azalmış olmaktadır. Bu düzenlemelerin amacı, örtülü sermayenin ortaklar açısından cazibesini azaltarak, işletme bilançolarında sermayenin toplam fonlar içindeki oranının düşük kalması önlemek, bilançoda gerçek finansal yapının raporlanmasını mümkün hale getirmektir.

4.2. Örtülü Kazanç Dağıtımını İle İlgili Düzenlemeler

Örtülü kazanç dağıtımı, kurum kazancının vergilendirilmeden kurum dışına aktarılması olarak ifade edilmektedir (Gelir Dairesi Başkanlığı, 2010: 2). Kurumların hesap dönemi sonlarında elde ettikleri ticari kar/zararları vergi kanunlarına göre düzenlenerek mali kar hesaplanmaktadır. Mali kar üzerinden kurumlar vergisi ödenmekte, ayrılması gereken yedek akçeler ayrılmakta ve daha sonra kar dağıtımını yapılabilmektedir. Örtülü kazanç konusuyla ilgili olarak yapılan düzenlemelerdeki amaçlardan biri; kurumun mal varlığı ile kurum ortakları ve sahiplerinin mal varlığının, kişilik ilkesi uyarınca, birbirinden ayrılması ve kurum kazancının kurumlar vergisine tabi tutulmadan dağıtılmasını önlemektir (La Porta – Lopez de Manes – Shleifer – Vishny, 1999: 3).

5422 sayılı KVK'nın 17. maddesinde örtülü kazanç uygulamaları ile ilgili düzenlemeler yer almış ve örtülü kazancın ortaya çıktığı durumlara yer verilmiştir. Buna göre; Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa; bu ilişkilerde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa veya emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verir; ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve furuundan ve 3'üncü dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa örtülü kazanç söz konusu olmaktadır.

Uluslararası alandaki gelişmeler ve düzenlemeler dikkate alınarak 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda "Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı" başlığı altında örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili hükümler yeniden düzenlenmiştir. Transfer fiyatlandırması kavramı, ilişkili kişiler arasında yapılan mal ve hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyatı ifade etmektedir. Transfer fiyatlandırması ile ilgili düzenlemelerin amacı bu fiyatın iktisadi ve ticari koşullar dikkate alınarak nasıl belirlenmesi gerektiği yönünde temel prensipleri ortaya koyarak, ilişkili kişilerle mal ve hizmet alım ya da satımında bulunan gerçek kişi ve kurumların gelirlerinin tam ve doğru olarak beyan edilmesini sağlamak ve transfer fiyatlandırması yoluyla vergi matrahının aşındırılmasına engel olmaktır (Gelir Dairesi Başkanlığı, 2010: 2). 5520 sayılı KVK'nın 13. maddesine göre, kurumların, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunmaları durumunda, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılmaktadır. Aynı maddede, alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak nitelendirilmiştir. Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade etmektedir. 13. maddenin 6. bendine göre, tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Ayrıca 5520 sayılı kanunun 11. maddesine göre örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan

faiz, kur farkları ve benzeri giderler ile transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançların, kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapılması kabul edilmez.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na 28.03.2007 tarihinde, 5615 sayılı kanunla eklenen 41. maddenin c bendine göre, teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılmakta ve işletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemlerinin buna göre düzeltilmesi gerekmektedir. Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilmektedir.

Örtülü kazanç ile ilgili düzenleme içeren diğer bir kanun da 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'dur. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 15. Maddesine göre, kar payları, hesap dönemi sonu itibariyle mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın eşit olarak dağıtılmalıdır. Ayrıca, 15. maddede, halka açık anonim ortaklıklar; yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak karını ve/veya mal varlığını azaltamaz ifadesine yer verilmiştir. Kanununun 47. maddesinin 6. bendinde göre, bu tür faaliyetlerde bulunanların ve faaliyetlere iştirak edenlerin iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 358. maddesinde anonim şirketlerde pay sahiplerinin şirkete borçlanma yasağı düzenlenmiştir. Buna göre, iştirak taahhüdünden doğan borç hariç, pay sahipleri şirkete borçlanamayacaktır.. İşletmenin ana faaliyeti ile ilgili olarak yapılmış bulunan bir işlemde doğan ve emsalleriyle aynı veya benzer şartlara tabi tutulan borçlar bu yasağın istisnasıdır. Bu madde ile, anonim şirket ortaklarının şirketten para çekmesi yasaklanmıştır ve yasağın yaptırımı üç yüz günden az olmamak üzere adli para cezası olarak belirlenmiştir (6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2011: md. 562). Böylece şirketin parası, ticari işlemler dışında ortak tarafından kullanılamayacaktır. Ayrıca ticari işlemlerde de şirket tarafından emsaline göre farklı fiyat, faiz uygulanması suretiyle şirket ortağına haksız kazanç sağlanması mümkün olmayacaktır. TTK 395. maddesinde yönetim kurulu üyesinin genel kuruldan izin almadan, şirketle kendisi veya başkası adına herhangi bir işlem yapamayacağı, 393 üncü maddede sayılan yakınları, kendisinin ve söz konusu yakınlarının ortağı oldukları şahıs şirketleri ve en az yüzde yirmisine katıldıkları sermaye şirketleri, şirkete nakit veya ayın borçlanamayacağı belirtilmiştir. TTK 393. maddesinde, "yönetim kurulu üyesi, kendisinin şirket dışı kişisel menfaatiyle veya alt ve üst soyundan birinin ya da eşinin yahut üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarından birinin, kişisel ve şirket dışı

menfaatiyle şirketin menfaatinin çatıştığı konulara ilişkin müzakerelere katılamaz” denmektedir.

4.3. Türkiye Muhasebe Standartlarında İlişkili Taraf Açıklamaları

2005 yılından itibaren, Avrupa Birliği sermaye piyasalarında işlem gören firmaların Uluslararası Muhasebe Standartları/ Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını uygulamaya başlamaları ile birlikte, aynı paraleledeki TMS/TFRS’lerin İMKB’de işlem yapan firmalar tarafından uygulanması zorunlu tutulmuştur. Ayrıca, 6102 sayılı TTK’da işletmeler muhasebe uygulamalarında TMS/TFRS yada KOBİ TFRS’ye yönlendirilmektedir. Örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamaları açısından önem taşıyan düzenlemeler “TMS 24: İlişkili Taraf Açıklamaları” ve “KOBİ TFRS Bölüm 33: İlişkili Taraf Açıklamaları” içinde yer almaktadır. Aynı paralelde hükümler içeren bu iki standart setinde, ilişkili taraf, finansal tablolarını hazırlayan işletmeyle ilişkili olan kişi veya işletmeler olarak tanımlanmakta ve ilişkili taraf işlemlerinin, iş ve ticaret hayatının normal bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. İlişkili taraf işlemi, bir fiyat karşılığı olup olmadığına bakılmaksızın, ilişkili taraf ile raporlayan işletme arasında kaynakların, hizmetlerin ya da yükümlülüklerin transferidir. İlişkili taraflarla yapılan işlemlerin, işletmenin kâr veya zararı ile finansal durumu üzerinde etkili olabileceğine dikkat çekilmektedir. İlişkili taraflar birbirleri ile, ilişkili olmayan taraflarla yapmayacakları işlemler yapabilmekte ve işletmelerin kar veya zararı bundan etkilenebilmektedir. Bu durum da finansal tablo kullanıcılarının işletmenin karşılaştığı riskler ve fırsatlar ile işletmenin faaliyetleri hakkında yapacakları değerlendirmeleri etkileyebilmektedir. Standardın amacı, işletmenin finansal durumu ile kâr veya zararının, ilişkili tarafların mevcudiyetinden, söz konusu taraflarla gerçekleştirilen işlemlerden ve işletme ile ilişkili tarafları arasındaki taahhütler dahil olmak üzere, mevcut bakiyelerden etkilenebileceği olasılığına dikkat çekmek için gerekli olan açıklamaların, işletmenin finansal tablolarında yer almasını sağlamaktır. Finansal tablolarda ilişkili taraf işlemlerinin, piyasa şartlarında muvazaasız işlemler için geçerli olan koşullara denk koşullar altında gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalar yapılmalıdır.

5. İMKB 50 ENDEKSİNDEKİ İŞLETMELERDE ÖRTÜLÜ SERMAYE VE ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI UYGULAMALARININ TESPİTİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

5.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı, İMKB 50 endeksinde yer alan işletmelerin yıllık finansal tablolarının incelenmesi suretiyle, örtülü sermaye ve örtülü kazanç uygulamalarının finansal tablolardan tespit edilebilirliğine ilişkin genel bir kanıya varmaktır.

5.2. Kapsam ve Veriler

5520 sayılı KVK'nın örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili hükümlerinin 01.01.2007 tarihinden itibaren geçerli olması nedeniyle araştırmamızda, 2011 yılında² İMKB 50 endeksinde yer alan işletmelerin, 2007- 2010 yılları arasındaki döneme ait finansal tabloları incelenmiştir. Analizimize, farklı format ile raporlama yapan mali kuruluşlar dahil edilmemiştir. Bu nedenle çalışmamız 36 işletme üzerinden devam ettirilmiştir. Bu işletmeler arasından 4 işletmenin 2007 yılına ait finansal tabloları ve 1 işletmenin 2008 yılına ait finansal tablolarına ulaşamamıştır.

5.3. Bulgular

Araştırmamıza dahil olan işletmelerin örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımı uygulamalarının tespiti için yıllık finansal tabloları incelenmiş, önce, ilişkili taraflardan ticari alacakların, kısa ve uzun vadeli ticari alacaklar içindeki yüzde payı hesaplanarak Tablo 1, Tablo 2, oluşturulmuş ve daha sonra, ilişkili kişilere ticari borçların toplam kısa ve uzun vadeli ticari borçlar içindeki yüzde payı Tablo 3 ve Tablo 4'de gösterilmiştir.

Mevcut KVK'da emsallerine uygunluk ilkesi içinde ortakların ve ilişkili tarafların şirket ile ticari işlem yapmasını engelleyen bir hüküm bulunmadığından, şirket bilançolarının aktifinde kısa ve uzun vadeli ticari alacaklar içinde ilişkili taraftan alacaklar yer almaktadır. Aynı şekilde kısa ve uzun vadeli ticari borçlar içinde de ilişkili taraflara borçlar bulunmaktadır.

Tablo 1: Kısa Vadeli Ticari Alacaklar İçinde İlişkili Taraflardan Ticari Alacakların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	12	8	5	3	-	2	1	1	-	-	-
2008	10	12	5	-	2	1	-	2	1	-	2
2009	9	15	4	-	2	1	1	1	1	-	2
2010	10	14	4	2	-	-	2	1	-	-	1

Tablo 2: Uzun Vadeli Ticari Alacaklar İçinde İlişkili Taraflardan Ticari Alacakların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2008	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2009	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	12	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-

² 18.01.2011 tarihi itibarı ile İMKB 50 endeksinde yer alan işletmeler esas alınmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde, 2007 yılında analize dahil edilebilen 32 işletmenin 12'sinin ilişkili taraflardan kısa vadeli ticari alacağı bulunmamaktadır. 2008, 2009 ve 2010 yılları için bu sayı sırasıyla 10, 9 ve 10 olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllar arasında kısa vadeli ticari alacakların içinde ilişkili taraflardan alacakların oranının en fazla %1-10 aralığında, ikinci olarak da %10-20 aralığında olduğu görülmektedir. 2008 ve 2009 yıllarının her birinde 2 ve 2010 yılında da 1 işletmenin kısa vadeli ticari alacakların içinde ilişkili taraflardan alacakların oranının %90- %100 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, söz konusu işletmelerin senetli ve senetsiz ticari alacaklarının hemen hemen tamamının ilişkili taraflardan olduğunu göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, uzun vadeli ticari alacaklar içinde ilişkili taraflardan ticari alacakların bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Bu işletmelerin mali tablo dipnotlarında transfer fiyatlandırması veya ikramiye, ücret ve benzeri ödemelerde emsallerine uygunluk ilkesinin uygulanmadığı ve örtülü kazanç dağıtımını yapıldığına dair bir açıklama bulunmamaktadır. Ayrıca örtülü sermaye üzerinden ödenen faiz kur farkı ve benzeri giderlerin bulunduğu dair herhangi bir dipnot yer almamaktadır. Verilerini kullandığımız işletmeler, İMKB 50'de yer alan ve Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi olan işletmelerdir. Sermaye Piyasası Kanunu'nda örtülü kazanç dağıtımının cezai müeyyidesi bulunduğundan işletmelerin mali tablo dipnotlarında bu cezayı gerektirecek bir açıklamaya rastlanmamaktadır.

Kısa ve uzun vadeli borçlar içinde ilişkili taraflara ticari borçların yüzdesi, Tablo 3 ve Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 3: Kısa Vadeli Ticari Borçların İçinde İlişkili Taraflara Ticari Borçların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	13	8	4	4	-	1	2	-	-	-	-
2008	9	13	4	4	1	2	1	-	1	-	-
2009	8	13	6	4	2	2	1	-	-	-	-
2010	8	16	5	3	1	1	2	-	-	-	-

Tablo 4: Uzun Vadeli Ticari Borçların İçinde İlişkili Taraflara Ticari Borçların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2008	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2009	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2010	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Tablo 3 incelendiğinde, işletmelerin ilişkili taraflara kısa vadeli borç/ kısa vadeli ticari borç oranının %10'a kadar olan aralıkta yoğunlaştığı, ikinci olarak da oranın %0 olduğu dilimde yoğunlaştığı görülmektedir. Genelde, ilişkili taraflara kısa vadeli borç/ kısa vadeli ticari borç oranının %60'dan fazla olmadığı tespit edilmiştir. Ancak Tablo 4'te ilişkili

tarafra uzun vadeli borç/ uzun vadeli ticari borç oranı %90'dan %100'e kadar olan işletme sayısı 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla 1, 2 ve 1 olarak gerçekleşmiştir.

İlk 4 tablodan elde edilen sonuçlarda dikkat çeken husus, araştırma kapsamındaki yıllar içinde kısa vadeli ticari alacaklarının ve uzun vadeli ticari borçlarının yaklaşık tamamını (%90- %100) ilişkili taraflar ile gerçekleştirmiş olan işletmelerdir. Bu işletmelerin mali tablo dipnotlarında kurumlar vergisi kanununun yasakladığı emsaline uygun olan veya olmayan bedel, faiz vb. ödemelerin yapıldığına dair bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Tablo 5 ve Tablo 6'da sırasıyla kısa ve uzun vadeli diğer alacaklar içinde ilişkili taraflardan alacakların yüzdesi gösterilmektedir.

Tablo 5: Toplam Kısa Vadeli Diğer Alacaklar İçinde İlişkili Taraftan Alacakların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	12	1	-	2	3	1	-	-	1	1	8
2008	14	4	-	1	2	-	1	1	-	2	6
2009	9	12	1	1	2	1	1	1	1	-	2
2010	15	5	1	-	-	1	1	1	1	-	6

Tablo 6: Toplam Uzun Vadeli Diğer Alacaklar İçinde İlişkili Taraftan Alacakların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	14	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
2008	20	-	--	-	-	-	-	-	-	-	-
2009	20	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1
2010	20	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-

Tablo 5 te görüldüğü gibi, Toplam kısa vadeli diğer alacaklar içinde ilişkili taraftan alacakları olmayan işletme sayıları 2007, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla 12, 14, 11, 15 olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllarda sırasıyla 17, 17, 22, 16 işletmenin kısa vadeli diğer alacaklarının içinde ilişkili taraflardan alacakları bulunmaktadır. Üstelik %90-%100 aralığındaki işletme sayısı yıllar itibarıyla 8, 6 , 2, 6 olarak görülmektedir. Tablo 6' incelendiğinde, işletmelerin büyük bir çoğunluğunun uzun vadeli diğer alacaklarının içinde ilişkili taraflardan alacaklarının bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte 2007 yılında 2 işletmenin uzun vadeli diğer alacaklarının içinde ilişkili taraflardan alacaklarına oranının %80- %100 aralığında, 2009 yılında da 1 işletmenin %90-%100 aralığında olması ve dipnotlarda yeterli açıklama olmaması nedeniyle bu işletmelerin diğer ortaklar aleyhine ilişkili taraflara örtülü kazanç dağıtımını yapmış olabileceğine işaret etmektedir.

Tablo 7'de işletmenin toplam borçları içindeki ilişkili taraflara borçları özetlenmiştir. Buna göre 2007, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında sırasıyla 12,17,13 ve 15 işletmenin toplam borçlarının içinde ilişkili taraflara borcu bulunmamaktadır. Ancak sırasıyla 19, 18, 21 ve 20 işletmenin toplam borçlarının %0- %10'luk kısmı ilişkili taraflara borçlardan oluşmaktadır.

Bu durum, 6102 sayılı TTK' daki düzenlemelere işletmelerin uyum sağlaması konusunda bir takım güçlüklerin yaşanacağını göstermektedir.

Tablo 7: Toplam Borçlar İçinde İlişkili Taraplara Ticari Olmayan Borçların Yüzdesi

Yıllar/ %	Yok	%10'a kadar	%10'dan %20'ye kadar	%20'dan %30'ye kadar	%30'dan %40'ye kadar	%40'dan %50'ye kadar	%50'dan %60'ye kadar	%60'dan %70'ye kadar	%70'dan %80'ye kadar	%80'dan %90'ye kadar	%90'dan %100'ye kadar
2007	12	19	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2008	17	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2009	13	21	2	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	15	20	-	-	-	-	1	-	-	-	-

6102 sayılı TTK'da ortakların şirkete borçlanması, özkaynakların yerini tutan ödünçler başlığı altında koşula bağlandığından ve bunun önlenmesi için yaptırımlar bulunduğundan Tablo 7'deki ortaklara borç raporlayan bütün işletmeler için sorun yaşanma olasılığı vardır. Ancak, 5520 sayılı KVK'da ortaklara borçların örtülü sermaye olarak nitelendirilmesi için borç tutarının sermayenin 3 katını aşması gerekmektedir. Bu koşulu test etmek amacıyla hazırlanan Tablo 8'de ilişkili kişilere borçların özsermaye oranının en fazla 0,1 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, İMKB 50 endeksinde işlem gören işletmelerin ilişkili taraflara olan borçları KVK'nın örtülü sermaye tanımını karşılamamaktadır.

Tablo 8: İlişkili Kişilere Borçların Özkaynaklara Oranı

Yıllar/Oran	0	0-0,1
2007	12	20
2008	16	19
2009	13	23
2010	15	21

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Örtülü sermaye ve örtülü kazanç ile ilgili yasalar, özellikle sermaye piyasalarında işlem gören ve pay sahibi fazla olan işletmelerde, bazı pay sahiplerinin diğerlerine göre daha üstün haklar elde etmesini önlemek ve finansal tablo kullanıcılarına, işletme faaliyetleri ile ilgili daha doğru ve samimi bilgi iletebilmek amacını taşımaktadır. Yasalar yatırımcıların haklarını korumaya yöneldiğinde ve iyi bir şekilde uygulandığında, yatırımcılar işletmelere fon sağlama konusunda daha fazla istekli olacaktır. Dolayısıyla finansal piyasaların katılımcı sayısı ve buna paralel olarak da gelişmişlik düzeyleri artacaktır.

Ülkemizdeki yasal düzenlemeler ile şirketin ortaklara borçları (örtülü sermaye) ve özellikle ortaklardan alacakları ile, birçok iş ve işlemde ortakların şirket kasasını kullanmalarının, kişisel harcamalarının bu kanaldan yapmalarının ve şirketten para çekmelerinin diğer bir ifadeyle örtülü kazanç uygulamalarının engellenmesi amaçlanmaktadır. Çünkü, söz konusu uygulamalara, günümüz ticaret hayatında yaygın bir şekilde rastlanmaktadır ve verdiği zararlar bir hayli genişlemiştir.

Temmuz 2012’de uygulamaya girecek olan yeni TTK’da bu uygulamaları engelleyici ve cezalandırıcı hükümlerin yer alması ile son zamanlarda gündeme gelen örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili diğer düzenlemeler, 2007 yılından bu yana KVK ve GVK’larında yer almaktadır. Ancak bu kanunlarda cezai hükümler yerine caydırıcı hükümlerin bulunması, uygulamada örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımını engelleyici bir rol oynamamıştır. Halka açık şirketlerde diğer ortakların menfaatlerini zedeleyici bu uygulamaların ne derece yaygın olduğunun finansal tablolar üzerinden tespiti için yaptığımız araştırma kapsamındaki işletmelerin ilişkili taraflara borçları bulunmakta ancak bu tutarlar KVK’daki örtülü sermaye tanımını karşılamamaktadır. 6102 sayılı TTK’nunun herhangi bir değişiklik olmadan uygulanması halinde kanunda öngörülen cezai müeyyidelerin uygulanması söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, incelediğimiz literatür içerisinde Türkiye’de benzer çalışma olmadığından, çalışmamızın KOBİ’leri de içerecek şekilde genişletilmesi ve TTK’nın bu haliyle yürürlüğe girmesi halinde tekrarlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ, 27.01 2011 Tarih ve 27828 Sayılı Resmi Gazete
- Gelir Dairesi Başkanlığı, (2010). Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber, Gelir Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 114
- Işık, Hüseyin, (2005). Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye: Uluslararası Düzenlemeler ve Uygulamalar ile Türk Vergi Sisteminin Karşılaştırılması ve Öneriler, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No: 2005/370, Ankara
- La Porta, Rafael- Lopez-De-Manes, Florencio- Shleifer, Andrei- Vishny, Robert, (1999). “Investor Protection and Corporate Valuation”, NBER Working Paper No 7403, <ftp://all.repec.org/RePEc/fth/harver/hier1882.pdf>, (02.02.2009)
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 2.11.2011 Tarihli, 28103 Sayılı Resmî Gazete
- Karapınar Aydın- Bayırlı, Rıdvan, (2006). “Örtülü Sermayede Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Tutarının Hesaplanması”, Mali Çözüm, Yıl:16, Sayı :78, Kasım- Aralık, ss.34-46.
- KOBİ’ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı (KOBİ TFRS) Hakkında Tebliğ 01.11.2010 tarih ve 27746 sayılı Resmi Gazete
- Pazarçeviren Yüksel, S.- Aygen, F., (2005). “ÇUS’larda Transfer Fiyatlandırması Manipülasyonları Ve Konunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 71, ss. 91–103
- 1 Seri Nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 03.04.2007 tarihli 26482 tarihli Resmi Gazete

193 Sayılı Gelirler Vergisi Kanunu, 06.01.1961 tarihli ve 10700 sayılı Resmi Gazete
2999 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 30/7/1981 tarihli ve 17416 sayılı Resmi Gazete
5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 10.06.1949 tarihli 7229 sayılı Resmi Gazete.
5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 21.06.2006, 26205 sayılı Resmi Gazete
6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14 Şubat 2011 Tarihli 27846 Sayılı Resmi Gazete